

Н. Ф. Семен

кандидат наук із соціальних комунікацій
доцент кафедри журналістики та засобів масової комунікації
e-mail: natalia.f.semen@ipnu.ua; ORCID: 0000-0002-4814-0198
Національний університет «Львівська політехніка»
вул. Князя Романа, 3, 20-й н. к., м. Львів, Україна, 79000

МАНІПУЛЯТИВНІ ПРИЙОМИ В ПУБЛІКАЦІЯХ УКРАЇНСЬКИХ ТГ-КАНАЛІВ

Мета дослідження – виокремити маніпулятивні прийоми в контенті відомого львівського ТГ-каналу «Труха Львів».

Методологія дослідження. У процесі проведення дослідження було використано такі методи: контент-аналіз – для осмислення контенту відомого львівського ТГ-каналу «Труха Львів»; порівняння – для зіставлення особливостей подачі інформаційних повідомлень у цьому ТГ-каналі протягом різних періодів 2024 р., а також маніпулятивних методів, які використовують автори з метою впливу на свідомість аудиторії; також використаний метод моніторингу праць відомих науковців, які досліджували платформу «Телеграм» у роботі медіа.

Результати. У цьому дослідженні проаналізовані маніпулятивні прийоми в повідомленнях відомого львівського ТГ-каналу «Труха Львів». Цей ресурс є популярним, у цьому можна пере-свідчитись, подивившись на кількість його підписників та на реакції аудиторії під інформаційними повідомленнями. Щодня цей ТГ-канал оперативно подає найрізноманітнішу інформацію, актуальну як у регіональному, так і загальнонаціональному масштабах.

Моніторинг «Труха Львів» демонструє те, що цей ТГ-канал використовує маніпулятивні прийоми впливу на свідомість аудиторії. Аналіз наукових досліджень свідчить про те, що дослідники позитивно відгукуються про цей месенджер і радять засобам масової інформації налагоджувати роботу на платформі «Телеграм». Однак, перед використанням чи публікацією такої інформації треба перевіряти.

Новизна. Після повномасштабної війни Телеграм продовжує бути основним джерелом отримання інформації для більшості українців. У 2023 р. його використовували як медіа 72% наших співгромадян. Не кожен з них має розвинене критичне мислення, відтак на свідомість такої людини дуже легко чинити деструктивний вплив. Саме тому науковцям украї необхідно регулярно ретельно досліджувати специфіку подачі контенту в ТГ-каналах та виокремлювати маніпулятивні методи й шляхи боротьби з ними.

Практичне значення. Дані цього дослідження можуть бути використані в подальших наукових розвідках дослідників, у науково-популярних матеріалах медіа, а також під час читання відповідних наукових дисциплін у навчальних закладах, де є спеціальність «Журналістика».

Ключові слова: медіа, Телеграм, ТГ-канали, маніпуляції, інформація, фейк.

I. Вступ

Сьогодні платформа «Телеграм» в Україні є головним каналом для отримання інформації. Згідно з результатами щорічного дослідження «USAID-Internews», у 2021 р. лише 21% українців користувалися телеграмом для отримання новин. Це число зросло до 60% після повномасштабного російського вторгнення. У 2023 р. телеграм продовжує бути основною мережею для отримання інформації, для цього його використовують 72% українців [7].

У свою чергу, медіа це добре усвідомили й почали розвивати власні ТГ-канали. Однак, крім професіоналів, веденням цих платформ займаються й непрофесіонали, які переслідують корисливу мету, наприклад, залучення аудиторії на сторонні ресурси чи отримання високих прибутків. Це робиться шляхом поширення провокативного та маніпулятивного контенту, який негативно впливає на свідомість аудиторії.

Питання становлення й функціонування телеграму як платформи для реалізації медіа сьогодні набуває значного інтересу серед науковців, як вітчизняних, так і закордонних. Знаковими є дослідження С. Гуржій, Н. Данилюк, А. Досенко, В. Жугая, М. Кіци, Т. Кузнецової, Н. Стеблиної, І. Тонких, Л. Чернявської та ін. Так, М. Кіца окреслює переваги й недоліки ТГ-каналів. Серед позитивних його сторін дослідниця виділяє можливість безкоштовного одночасного миттєвого поширення інформації на різну тематику серед аудиторії, спорідненої за інтересами. Аудиторія має з обережністю ставитись до контенту з ТГ-каналів і добре перевіряти його [5, с. 66–72].

На думку І. Тонкіх, сьогодні ТГ-канали перетворились на медіаплатформи, які за своїми функціями подібні до засобів масової інформації. Однак, науковиця зазначає, що є професійні ТГ-канали, а є такі, які ведуть недобросовісні аматори, і це чинить негативний вплив на свідомість аудиторії [9, с. 89–98]. Водночас С. Гуржій зазначає, що телеграм має й ряд негативних тенденцій. Зокрема, це масове створення та діяльність антиукраїнських спільнот, метою яких є зруйнувати українську державність і ідентичність [1, с. 162–169].

А. Досенко зауважує, що «Телеграм сьогодні є не лише доступним, але й дієвим методом просування ідей, формування світогляду українців, провідною формою спілкування в галузі реалізації прикладних інформаційно-комунікаційних технологій» [2, с. 54–65].

Дослідники Т. Кузнецова і В. Жугай проаналізували специфіку роботи ТГ-каналів медіа і ТГ-каналів політичних сил. Вони зазначають, що для медіа телеграм є паралельною платформою для діяльності та популяризації контенту. Натомість, політики та державні органи застосовують телеграм як допоміжний канал поширення інформації про свою діяльність [3, с. 120–125].

Н. Стеблина зауважує, що в період повномасштабного вторгнення телеграм набув особливого значення для населення. Адже саме він дає можливість миттєвого сповіщення аудиторії про ракетні обстріли, допомогу Україні від закордонних партнерів тощо [8, с. 39–46].

Л. Чернявська і Н. Данилюк вважають, що сьогодні засобам масової інформації необхідно налагоджувати роботу на платформі «Телеграм», оскільки це сприятиме підвищенню впізнаваності цих медіа [10, с. 192–198].

У ході огляду наукових досліджень, що стосуються використання платформи «Телеграм» у роботі масмедіа, можемо підсумувати, що науковці здебільшого позитивно оцінюють тенденцію налагодження роботи ЗМІ в цьому месенджері, однак медіа варто пам'ятати про ретельну перевірку інформації, перш ніж її публікувати. Крім цього, незважаючи на велику кількість досліджень телеграму як медіаплатформи, існує потреба в подальшому поповненні наукового арсеналу такими працями.

II. Постановка завдання та методи дослідження

Мета дослідження – виокремити маніпулятивні методи в контенті відомого львівського ТГ-каналу «Труха Львів».

Переважно дослідження сучасних науковців, що стосуються телеграму як платформи для реалізації роботи медіа, фокусуються довкола каналу «Труха Україна» як головного ТГ-каналу мережі. Але такі локальні платформи, як «Труха Львів», теж чинять маніпулятивні атаки на свідомість великої аудиторії, адже кількість підписників цього ресурсу понад 192 тис. Саме тому наше дослідження сфокусоване на ресурсі «Труха Львів», бо він є малодослідженим і є гостра потреба аналізувати такі платформи ретельно та регулярно, адже вони постійно створюють і застосовують різні маніпуляції інформацією.

У процесі проведення дослідження було використано такі методи: контент-аналіз – для осмислення контенту відомого львівського ТГ-каналу «Труха Львів»; порівняння – для зіставлення особливостей подачі інформаційних повідомлень у цьому ТГ-каналі протягом різних періодів 2024 р., а також маніпулятивних методів, які використовують автори з метою впливу на свідомість аудиторії; також використаний метод моніторингу праць відомих науковців, які досліджували платформу «Телеграм» у роботі медіа.

III. Результати

ТГ-канал «Труха Львів» користується популярністю як у регіональному, так і загальнонаціональному масштабах. Про це свідчить кількість його підписників – 192 тис. 320 осіб.

В описі ТГ-каналу «Труха Львів» вказано, що цей ресурс платить гроші за опублікований контент, тобто будь-хто з підписників може спробувати себе в ролі журналіста/кореспондента та ще й отримати за це гонорар. З одного боку, це позитивний момент, з іншого – не кожен користувач є медіаграмотним, і він може поширювати суб'єктивну, неперевірену інформацію, яка чинитиме деструктивний вплив на свідомість аудиторії. Також, промоніторивши контент «Труха Львів», можемо побачити, що це типовий комерційний проект, творці якого на перше місце ставлять фінансову вигоду, а не головну функцію журналістики – інформувати аудиторію та служити на користь її інтересів.

Явище маніпуляції в медіа доволі поширене, особливо в період російсько-української війни. Уже відомим є той факт, що наша країна переживає не лише збройне, а й інформаційне протистояння. Саме тому вкрай необхідним є досліджувати його та розвивати в людей розуміння того, де ними маніпулюють, а де справді інформують.

Слушно зауважує М. Карпенко, що «маніпуляція» в переносному значенні цього слова – це прагнення «прибрати до рук», «приручити» іншого, «заарканити», «піймати на гачок», спроба перетворити людину на слухняне знаряддя, немов на маріонетку» [4, с. 26–34]. Отже, із цього розуміємо, що маніпуляції спрямовані на те, аби підкорити свідомість аудиторії, нав'язати їй чийось позицію й думку, спотворити розуміння певних явищ, ідей чи проблем.

«Труха Львів» часто подає неперевірену інформацію із суб'єктивною оцінкою певних подій, явищ, осіб. Саме тому цей ресурс називають «інформаційним смітником». При цьому автори можуть використовувати мову ворожнечі, нецензурну або ж емоційно забарвлену лексику. Наприклад, заголовок повідомлення від 21.04.2024: «На дорогах – жесть! Ніби снігопад пройшов» або від 25.04.2024: «ПЗДЦ! ДТП на Литвиненка!», чи від 30.04.2024: «ПЗДЦ! Мужик б'є вікна і викидає скло перехожим на голову». В іншому повідомленні від 21.04.2024 автор подає суб'єктивну оцінку щодо водія авто, який спричинив ДТП, та стосовно дій правоохоронних органів: «Водія "Porsche Тауспа" наздогнала карма. 28-річний керманч зняв і виклав у соцмережі відео, як він порушує правила дорожнього руху. Чоловіка вже розшукали патрульні». Затримання поліцією водія, який скоїв ДТП, автор називає «кармою», а не справедливим покаранням чи правомірною дією.

Крім того, часто цей ТГ-канал створює рекламу з фейками, подаючи посилання на сторонні ресурси, які не відповідають заявленій інформації. Наприклад, повідомлення від 18.04.2024: «Група (7–9 шт.) шахедів прямує західним курсом. У сусідніх областях уже тривога, летять транзитом, ймовірно, до нас. Будьте пильні. UPD 07:10: під прицілом опинився Івано-Франківськ. Новітня технологія сповіщень про небезпеку для мешканців України – МОНІТОР_УКРАЇНА». Однак, якщо перейти за посиланням на цей ТГ-канал, то там немає жодної інформації щодо цієї ракетної загрози.

Подача неправдивої або непідтвердженої інформації й за деякий, переважно досить довгий час, «UPD» (update – оновлення, доповнення інформації) замість вибачень та спростувань фейкової інформації. Наприклад, повідомлення від 25.04.2024, опубліковане о 17:07: «Автобус 51, збив неповнолітню на пішоході». А UPD, тобто уточнення інформації, відбулось аж о 21:10, коли аудиторія вже призабула про цю подію. У ньому йшлося про таке: «Транспорт зачепив 12-річну дівчинку. На щастя, жодних тілесних ушкоджень вона не зазнала. Медики її оглянули і відпустили додому».

Акцент лише на позитивних чи негативних характеристиках певного суб'єкта. Наприклад, інформацію про мовознавицю Ірину Фаріон «Труха Львів» часто подає в негативному світлі. Авторі не використовують щодо професорки емоційно забарвлену лексику, однак у кінці повідомлень вони задають запитання аудиторії, які демонструють насмішку, відверте глузування з додаванням відповідних емодзі. Наприклад, повідомлення від 19.04.2024: «Фаріон відзначили найвищою нагородою Політехніки. За рік до звільнення з посади професора "Львівської політехніки" мовознавицю Ірину Фаріон нагородили найвищою нагородою університету "Почесною грамотою за особливі заслуги". Заслужила?». Або ж інформація від 12.02.2024: «Суд відмовив Фаріон у поновленні на посаді професорки Політехніки. Ірина Фаріон подала до суду, аби скасувати наказ ректора про своє звільнення, проте не так сталося, як гадалося. Ой, як шкода». Глузливі фрази в кінці демонструють те, що автори цього ТГ-каналу негативно ставляться до І. Фаріон, однак у матеріалах вони не мають подавати свої особисті думки, оцінки чи емоції, бо це суперечить стандартам якісної подачі інформації.

IV. Висновки

Авторі телеграм-каналу «Труха Львів» регулярно застосовують маніпулятивні прийоми у своїх матеріалах. Окрім тексту, цей ресурс маніпулює й за допомогою світлин оголених жінок, різноманітних мемів, тварин чи масштабних подій. Також автори матеріалів ресурсу подають сенсаційні заголовки, які не відповідають подальшому тексту матеріалів. Саме завдяки такій недобросовісній праці ТГ-канал «Труха Львів» і здобув репутацію «інформаційного смітника». Однак, попри це він має велику кількість підписників, яка продовжує зростати. Аудиторія читає новини цього ресурсу, це ми можемо побачити як за кількістю підписників цього ТГ-каналу, так і за їх реакціями та коментарями під кожним матеріалом. Це загрозове явище, адже люди довіряють цьому ресурсу, це можна простежити в діалозі аудиторії з ТГ-каналом. Лише втручання компетентних установ та блокування цього ТГ-каналу припинять його деструктивний вплив на свідомість аудиторії.

Список використаної літератури

1. Гуржій С. В. Сучасні загрозові тенденції використання Telegram-каналів на шкоду державним інтересам. *Інформація і право*. 2021. № 4 (39). С. 162–169.
2. Досенко А. К. Telegram-канали як платформи для поширення інформації в Україні за часів війни. *Обрії друкарства*. 2023. № 2 (14). С. 54–65.
3. Жугай В., Кузнецова Т. Особливості Telegram-каналів як новітніх інструментів медіа: український контекст. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2021. Т. 32 (71). № 6. Ч. 3. С. 120–125.
4. Карпенко М. Суть поняття «маніпуляція», її характеристика та методи нейтралізації. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*. 2015. Вип. 45. С. 26–34.
5. Кіца М. Новинні Telegram-канали: огляд, вподобання аудиторії, специфіка функціонування. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Журналістика. 2023. № 2 (6). С. 66–72.

6. Плахта Д. Telegram як інструмент політичного впливу та маніпуляцій. *Теле- та радіожурналістика*. 2020. Вип. 19. С. 88–94.
7. Поліковська Ю. За рік кількість українців, які отримують новини з телеграму, зросла ще на 12%, – дослідження. *DM Mediasapiens*. URL: <https://ms.detector.media/sotsmerezhi/post/33364/2023-11-01-za-rik-kilkist-ukraintsiv-yaki-otrymuyut-novyny-z-telegramu-zrosla-shche-na-12-doslidzhennya> (дата звернення: 28.03.2024).
8. Стеблина Н. Компаративний аналіз виробництва інформаційного контенту професійними ЗМІ та Телеграм-каналами (на прикладі новин «Дзеркала тижня» та «Україна сейчас»). *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Журналістика*. 2023. № 2 (6). С. 39–46.
9. Тонкіх І. Трансформація функцій новинних телеграм-каналів під час війни. *Communications and Communicative Technologies*. 2023. Вип. 23. С. 89–98.
10. Чернявська Л., Данилюк Н. Телеграм-канали як інструмент диджиталізації українських масмедіа. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: *Філологія*. *Журналістика*. 2021. Т. 32 (71). № 6. Ч. 3. С. 192–198.

References

1. Ghurzhiy, S. V. (2021). Suchasni zagrozlyvi tendenciji vykorystannja Telegram-kanaliv na shkodu derzhavnym interesam [Modern threatening trends in the use of Telegram channels to the detriment of state interests]. *Informacija i pravo*, 4 (39), 162–169 [in Ukrainian].
2. Dosenko, A. K. (2023). Telegram-kanaly jak platformy dlja poshyrennja informaciji v Ukrajinі za chasiv vijny [Telegram channels as a platform for spreading information in Ukraine during the war]. *Obriji druzarstva*, 2 (14), 54–65 [in Ukrainian].
3. Zhughaj, V., & Kuznjecova, T. (2021). Osoblyvosti Teleghram-kanaliv jak novitnikh instrumentiv media: ukrajinskyj kontekst [Peculiarities of Telegram channels as the latest media tools: the Ukrainian context]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadsjkogho*. Serija: *Filologhija*. *Zhurnalistyka*, 32 (71), 6, 120–125 [in Ukrainian].
4. Karpenko, M. (2015). Sutj ponjattja «manipuljacija», jiji kharakterystyka ta metody nejtralizaciji [The essence of the concept of «manipulation», its characteristics and methods of neutralization]. *Zasoby navchalnoji ta naukovo-doslidnoji roboty*, 45, 26–34 [in Ukrainian].
5. Kitsa, M. (2023). Novynni Teleghram-kanaly: oghljad, vpodobannja audytoriji, specyfika funkcionuvannja [News Telegram channels: overview, audience preferences, specifics of functioning]. *Visnyk Nacionaljnogho universytetu «Ljvivsjska politekhnika»*. Serija: *Zhurnalistyka*, 2 (6), 66–72 [in Ukrainian].
6. Plakhta, D. (2020). Telegram jak instrument politychnogho vplyvu ta manipulacij [Telegram as a tool of political influence and manipulation]. *Tele- ta radiozhurnalistyka*, 19, 88–94 [in Ukrainian].
7. Polikovsjska, Ju. (2023). Za rik kiljkistj ukrajinciv, jaki otrymujutj novyny z teleghramu, zrosla shhe na 12%, – doslidzhennja [During the year, the number of Ukrainians who receive news from Telegram increased by another 12%, according to the study]. *DM Mediasapiens*. Retrieved from <https://ms.detector.media/sotsmerezhi/post/33364/2023-11-01-za-rik-kilkist-ukraintsiv-yaki-otrymuyut-novyny-z-telegramu-zrosla-shche-na-12-doslidzhennya> [in Ukrainian].
8. Steblyna, N. (2023). Komparatyvnyj analiz vyrobnyctva informacijnogho kontentu profesijnymy ZMI ta Teleghram-kanalamy (na prykladi novyn «Dzerkala tyzhnja» ta «Ukrayna sejchas») [Comparative analysis of the production of information content by professional mass media and Telegram channels (on the example of the news «Dzerkala Tyzhnia» and «Ukraine Seychsia»)]. *Visnyk Nacionaljnogho universytetu «Ljvivsjska politekhnika»*. Serija: *Zhurnalistyka*, 2 (6), 39–46 [in Ukrainian].
9. Tonkikh, I. (2023). Transformacija funkcij novynnykh teleghram-kanaliv pid chas vijny [Transformation of functions of news telegram channels during the war]. *Communications and Communicative Technologies*, 23, 89–98 [in Ukrainian].
10. Chernjavsjska, L., & Danyljuk, N. (2021). Teleghram-kanaly jak instrument dydzhytalizaciji ukrajinskykh masmedia [Telegram channels as a tool of digitization of Ukrainian mass media]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadsjkogho*. Serija: *Filologhija*. *Zhurnalistyka*, 32 (71), 6, 192–198 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 02.05.2024.

Received 02.05.2024.

Semen N. Manipulative Techniques in the Publications of Ukrainian Telegram-Channels

The goal of research is to identify manipulative techniques in the content of the well-known Lviv Telegram-channel «Trukha Lviv».

Research methods. During the research, the following methods were used: content analysis – to interpret the content of the well-known Lviv Telegram-channel «Trukha Lviv»; comparison – to compare the features of the presentation of informational messages in this Telegram-channel during various periods of 2024, as well as the manipulative methods used by the authors to influence the audience's

consciousness, are compared; the method of monitoring the works of well-known scholars who studied the Telegram platform in the work of the media was also used.

Results. In this research, manipulative techniques in the messages of the well-known Lviv Telegram-channel «Trukha Lviv» are analyzed. This resource is popular, which can be confirmed by looking at the number of its subscribers and the reactions of the audience under informational messages. Every day, this Telegram-channel promptly provides a wide variety of information, relevant both on a regional and national scale.

The monitoring of «Trukha Lviv» demonstrates that this Telegram-channel uses manipulative techniques to influence the audience's consciousness. The analysis of academic studies shows that researchers speak positively about this messenger and advise mass media to establish their work on the Telegram platform. However, such information should be verified before use or publication.

Novelty. After the full-scale war, Telegram continues to be the main source of information for most Ukrainians. In 2023, it was used as a media by 72% of Ukraine citizens. Not every one of them has developed critical thinking, so it is very easy to exert a destructive influence on the consciousness of such a person. That is why it is extremely necessary for scholars to regularly and carefully study the specifics of content presentation in Telegram-channels and to single out manipulative methods and ways of combating them.

Practical significance. The data of this study can be used in further academic research by scholars, in popular-science materials of the media, as well as during the teaching of relevant academic disciplines in educational institutions where there is a «Journalism» specialty.

Key words: media, Telegram, Telegram-channels, manipulation, information, fake.